

PILAR III - 2016

Offentliggjøring av finansiell informasjon
Etter kapitalkravforskriften

• STIREMØTE I SAMEIET
KL. 20⁰⁰

onsdag

JONATHAN : SKOLE
MARIA : SYK
HAMMA : HEMME
MED MARIA
PAPPA : JOBB

KL. 20 : FORELDREMØTE

fredag

JONATHAN : S
MARIA : GE
HAMMA
THOMAS : B +
L ?

söndag

FRÖ

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
1.1 OM SPAREBANK 1 ØSTFOLD AKERSHUS	3
2. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK	4
3. KAPITALDEKNING	5
3.1 KAPITALDEKNINGSREGELVERKET.....	5
3.2 PILAR 1- MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	6
3.3 PILAR 2 – VURDERING AV SAMLET KAPITALBEHOV OG INDIVIDUELL TILSYNSMESSIG OPPFØLGING.....	6
3.4 PILAR 3 - OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON.....	7
3.5 ENDRINGER I RAMMEBETINGELSER	7
4. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 ØSTFOLD AKERSHUS	8
4.1 FORMÅL	8
4.2 KONTROLL- OG STYRINGSSTRUKTUR – ROLLER OG ANSVAR	8
4.3 ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN	10
5. INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE	13
5.1 KREDITTRISIKO	13
5.2 MARKEDSRISIKO	23
5.3 OPERASJONELL RISIKO	25
5.4 LIKVIDITETSRISIKO	26
5.5 EIERRISIKO.....	28
REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)	31
5.6 ANSVARLIG KAPITAL OG KJERNEKAPITAL	31
5.7 KAPITALKRAV	31
5.8 SOLIDITETSMÅL	33
5.9 BEREGNINGSMETODE FOR KAPITALDEKNING	34
5.10 LEVERAGE RATIO (LR) – UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL	34
6. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)	35
6.1 BEREGNING AV KAPITALBEHOV	35
6.2 SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV.....	36

1. INNLEDNING

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 Østfold Akershus bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringsystemer og prosesser i tråd med ledende praksis i Norge. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Østfold Akershus skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og skal samtidig sikre soliditet, finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Konsernets informasjonsstrategi vektlegger en dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjonen skal være korrekt, relevant og tidsriktig om konsernets utvikling og resultater, og skal sørge for at konsernets ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert og skape tillit overfor investormarkedet.

Formålet med dette dokumentet er å presentere finansiell informasjon som kan bidra til at markedsaktører er bedre i stand til å vurdere:

- Bankens risikonivå
- Styring og kontroll med de ulike risikoene
- Kapitalsituasjonen

Vurdering av økonomisk risiko/kapitalbehov er beheftet med usikkerhet. Estimaterne på økonomisk risiko/kapitalbehov som er presentert i dette dokumentet er basert på et sett av forutsetninger og beregnet etter kvantitative modeller og/eller kvalitative vurderinger. Bankens ulike risikogrupper er nærmere definert i kapittel 5. Gjennomgangen av bankens ulike risikoer er ikke uttømmende, og enkelte risikoer er ikke tallfestet. Det oppfordres til å foreta en selvstendig vurdering basert på den informasjon som er presentert i dokumentet samt annen offentlig tilgjengelig økonomisk informasjon. Informasjonen må også vurderes i lys av svakheter og usikkerhet som er knyttet til metodikk og tilnærming i denne type analyser og beregninger.

Som hovedregel oppdateres dokumentet årlig, men dersom det skjer vesentlige endringer med betydning for vurderingen av konsernets finansielle stilling vil dokumentet oppdateres med ny informasjon. Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital er tilgjengelig i konsernets kvartalsrapporter.

Det henvises også for øvrig til SpareBank 1 Østfold Akershus hjemmeside [www2.SpareBank 1.no/ostfold-akershus](http://www2.SpareBank1.no/ostfold-akershus)

1.1 Om SpareBank 1 Østfold Akershus

Historikk

Banken har en lang og tradisjonsrik historie, med flere lokale konsolideringer. Fredrikshald Sparebank ble etablert i 1835, og skiftet navn til Halden Sparebank i 1971. Rygge Sparebank etablert i 1857, Vaaler Sparebank etablert i 1896, og Soon Sparebank etablert i 1918, ble fusjonert i 1971 til Rygge-Vaaler Sparebank. 1. november 2011 fusjonerte Halden Sparebank og Rygge-Vaaler Sparebank til SpareBank 1 Østfold Akershus.

I SpareBank 1 Østfold Akershus jobber vi for kunden og kundens økonomi hver dag. Sammen skaper vi verdier, for kunden, næringslivet og samfunnet i Østfold og Akershus syd.

Forretningsområder

SpareBank 1 Østfold Akershus tilbyr gode løsninger innen Finansiering, Betalingsformidling, Sparing, Forsikring og Eiendomsmegling. Vårt mål er å spille kunden god, noe vi gjør gjennom å være tett på kundens hverdag og behov, og å sikre at alle jobber sammen til det beste for kunden.

Markedsområde

SpareBank 1 Østfold Akershus geografiske markedsområde omfatter Østfold og søndre del av Akershus. Konsernet har totalt 9 kontorer plassert i Halden, Sarpsborg, Fredrikstad, Askim, Rygge, Moss, Son, Vestby og Drøbak. Vårt kundesenter er åpent mellom kl. 07 og 24 hver dag, 365 dager i året.

Ressursforvaltning

Innenfor de satsningsområder som er beskrevet i forretningsideen, skal ressursene anvendes på den måten som gir best avkastning på anvendt kapital, til beste for eierne av egenkapitalbevis, kundene, ansatte og distriktet.

2. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Finansielle nøkkeltall konsernet for 2016

- Resultat før skatt: 404,1 mill. kr (278,2 mill. kr)
- Resultat etter skatt: 332,0 mill. kr (221,0 mill. kr)
- Egenkapitalavkastning: 13,8 % (10,8 %)
- Resultat pr. egenkapitalbevis: kr 27,4 (kr 19,6)
- Utbytte pr. egenkapitalbevis: kr 7,40 (kr 3,90)
- Ren kjernekapitaldekning: 16,3 % (16,6 %)
- 12 mnd. utlånsvekst PM inkludert overføring til kredittforetak: 7,0 % (6,8 %)
- 12 mnd. utlånsvekst BM inkludert overføring til kredittforetak: 1,0 % (5,0 %)
- 12 mnd. innskuddsvekst: 4,8 % (1,0 %)
- Innskuddsdekning: 76,9 % (77,1 %)

Likviditetsrisikoen til banken er redusert gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Banken har en fornuftig forfallsprofil.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde, og innskuddsdekningen målt som innskudd i prosent av brutto utlån i konsernet viser en reduksjon fra 77,1 % til 76,9 % ved utgangen av 2016.

Et viktig instrument for langsiktig innlåning er overførsel av lån til Sparbank1 Boligkreditt AS og Sparebank 1 Næringskreditt AS. Banken har per 31.12.2016 overført lån til en verdi av 7 796,4 mill. kr, hvorav 22,4 mill. kr er overført til Sparebank 1 Næringskreditt.

Kredittrisiko anses å være det vesentligste risikoområdet i konsernets virksomhet, og er under kontinuerlig overvåking. Det er styrets policy at konsernet SpareBank 1 Østfold Akershus skal ha en middels kredittrisiko profil. Overvåkingen av risikoen i porteføljen skjer bl.a. ved hjelp av bankens risiko-klassifiseringssystem hvor hver enkelt kunde, på bakgrunn av objektive kriterier, klassifiseres etter misligholds sannsynlighet og tapsgrad gitt mislighold (sikkerhet). Scorekortene er utarbeidet av Kompetansesenter for Kredittmodeller (KFK) som er eid av SpareBank 1 -alliansen. Den samme klassifisering danner grunnlag for støtte i den enkelte kredittbeslutning. I tillegg har banken i løpet av de siste årene gjennomført en betydelig oppgradering av kredittpolicy og -rutiner, som gir detaljerte retningslinjer for hvordan kredittvirksomheten i banken skal utøves.

Konsernets risikoprofil vurderes som middels til lav. Soliditeten er god og konsernet står godt rustet til å møte nye utfordringer samt å innfri bankens langsiktige mål og strategier.

SpareBank 1-alliansen

SpareBank 1- alliansen er et bank- og produktsamarbeid. Alliansen er samlet sett en av de største tilbyderne av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet. Bankene i SpareBank 1-alliansen distribuerer SpareBank 1 Gruppens produkter og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift, systemutvikling og innkjøp. Alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund.

SpareBank 1-alliansen består 1.1.2017 av totalt 15 selvstendige banker samt SpareBank 1 Gruppen AS med datterselskaper.

Et overordnet mål for SpareBank 1-alliansen er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurransevne, lønnsomhet og soliditet. Samtidig representerer SpareBank 1-alliansen et konkurransemessig fullverdig bankalternativ på nasjonalt nivå. SpareBank 1-alliansen er samlet sett en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet. For å oppnå felles mål har bankene i alliansen etablert en nasjonal markedsprofil og utviklet en felles strategi for merkevarebygging og kommunikasjon. Den markedsstrategiske plattformen danner også basis for felles produkt- og konseptutvikling. Markedsinnsatsen i alliansen er i hovedsak rettet mot personmarkedet, små og mellomstore bedrifter og forbund tilknyttet LO.

3. KAPITALDEKNING

3.1 Kapitaldekningsregelverket

Kapitaldekningsregelverket Basel I, som fokuserte på minimumskrav for risikovektet kapital, ble innført i 1988. Svakheter ved Basel I medførte at EUs direktiv for kapitaldekning, Basel II, ble innført i Norge 1. januar 2007. Basel II ble innført som en videreføring og erstatning av Basel I, med det formål å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom bedre risikostyring og kontroll, mer risikosensitivt kapitalkrav, tettere tilsyn og mer informasjon til markedet. Basel II bygger på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

Etter finanskrisen i 2008 la EU-kommisjonen frem et forslag til nytt kapitalkravsdirektiv i EU, CRD IV. CRD IV bygger på de internasjonale anbefalingene i Basel III fra Baselkomiteen for banktilsyn, og inneholder blant annet skjerpede krav til ansvarlig kapital og krav til kapitalbuffere. For norske kredittinstitusjoner trådte CRD-IV i kraft fra og med juli 2014, med gradvis innføring frem til 1. juli 2016.

Minimumskravet til ansvarlig kapital fra Basel I og II på åtte prosent videreføres i CRD IV, men kravene til ansvarlig kapital ble skjerpet. Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør *kombinerte bufferkrav*.

SpareBank 1 Østfold Akershus er definert å være en ikke systemkritisk bank og benytter standardmetoden i sin kapitaldekningsberegning. Det innebærer isolert sett en mer konservativ måling av risiko enn tilfellet er ved bruk av interne kredittrisikomodeller (IRB-godkjente modeller). Bankens investering i datterselskap faller inn under størrelsesunntaket i konsolideringsforskriftens § 5, 3. ledd og det utarbeides således ikke lenger kapitaldekning på konsolidert nivå.

3.2 Pilar 1- Minimumskrav til ansvarlig kapital

Det fremgår av forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning til CRD IV/CRR at en institusjonen til enhver tid skal ha en ansvarlig kapitaldekning som utgjør minst åtte prosent av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Det samme beregningsgrunnlaget gjelder for beregningen av bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, buffer for systemviktige institusjoner og motsyklisk kapitalbuffer som angitt i finansieringsvirksomhetsloven § 2-9 e; Banken må ha følgende kapitalbuffer bestående av ren kjernekapital:

- Bevaringsbuffer på 2,5 %
- Systemrisikobuffer 3,0 %
- Buffer for systemviktige institusjoner (ikke gjeldende for vår bank)
- Motsyklisk buffer 1,5 % fra og med 1.7.2016 og 2,0 % fra og med 31.12.2017

Til sammen gir dette banken et kapitalkrav knyttet til ren kjernekapital etter Pilar 1 på 11,5 % per 31.12.2016 (og 12,0 % fra og med 31.12.2017). Kravene for kjernekapitaldekning og kapitaldekning etter Pilar 1 blir henholdsvis 13,0, % (13,5%) og 15,0 % (15,5%).

Minstekravet til kapitaldekning (Pilar 1) beregnes som følger:

$$\frac{\text{Kjernekapital + tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko + Markedsrisiko + Operasjonell risiko}} \geq 15,0 \%$$

Se for øvrig kommentarer til endringer i regelverket som fremgår under pkt. 3.5.

Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder som bankene kan velge for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er vist i figuren nedenfor:

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standard metoden	Standard metoden	Basis metoden
Grunnleggende IRM-metode ¹⁾	Interne målemetoder ¹⁾	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode ¹⁾		AMA-metoden ¹⁾

1) Metodene krever godkjenning fra Finanstilsynet

SpareBank 1 Østfold Akershus beregner kapitalkravet etter standard metoden for kredittrisiko og markedsrisiko. Operasjonell risiko beregnes etter basis metoden. Dette innebærer isolert sett en mer konservativ måling av risiko enn tilfellet er ved bruk av interne kredittrisikomodeller.

3.3 Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 stiller krav til bankenes kapitalvurderingsprosess (ICAAP) hvis formål er å sikre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil i den hensikt å skape sikkerhet for at

konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal bankene ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå.

Sammensetningen og nivået på de risikoene som foretaket er eller kan bli utsatt for blir regelmessig vurdert. Det samme gjelder kvaliteten på styring av og kontroll med de ulike risikoene og vurdering om sammensetning og fordeling av foretakets samlede kapital er tilpasset risikonivået. Vurderingen omfatter alle vesentlige risikoer som kan påvirke foretakets evne til å overholde sine forpliktelser ved forfall. Vurderingene inkluderer også stresstester.

Vurderingen av risikonivå og kapitalbehov skal gjennomføres og dokumenteres minst én gang i året eller oftere dersom det er vesentlige endringer i foretakets rammebetingelser, aktivitetsnivå eller risikoforhold som gjør dette naturlig. Kapitalvurderingen skal vise minimumskravet i pilar 1 for kreditt risiko, markedsrisiko og operasjonell risiko, samt kapitalbehov til risikoer som ikke dekkes av pilar 1, men av pilar 2-risikoer. Kapital som er benyttet til å dekke minimumskravet og det samlede bufferkravet i pilar 1, kan ikke benyttes til å dekke pilar 2-risikoer.

Konsernets prosess omfatter morbanken, datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper/felleskontrollerte virksomheter.

Det benyttes så vel kvantitative metoder som kvalitative vurderinger ved fastsettelse av kapitalbehovet.

Finanstilsynet skal overvåke og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Finanstilsynet har myndighet til å sette i verk passende tiltak om de ikke er tilfreds med resultatene av prosessen.

3.4 Pilar 3 - Offentliggjøring av informasjon

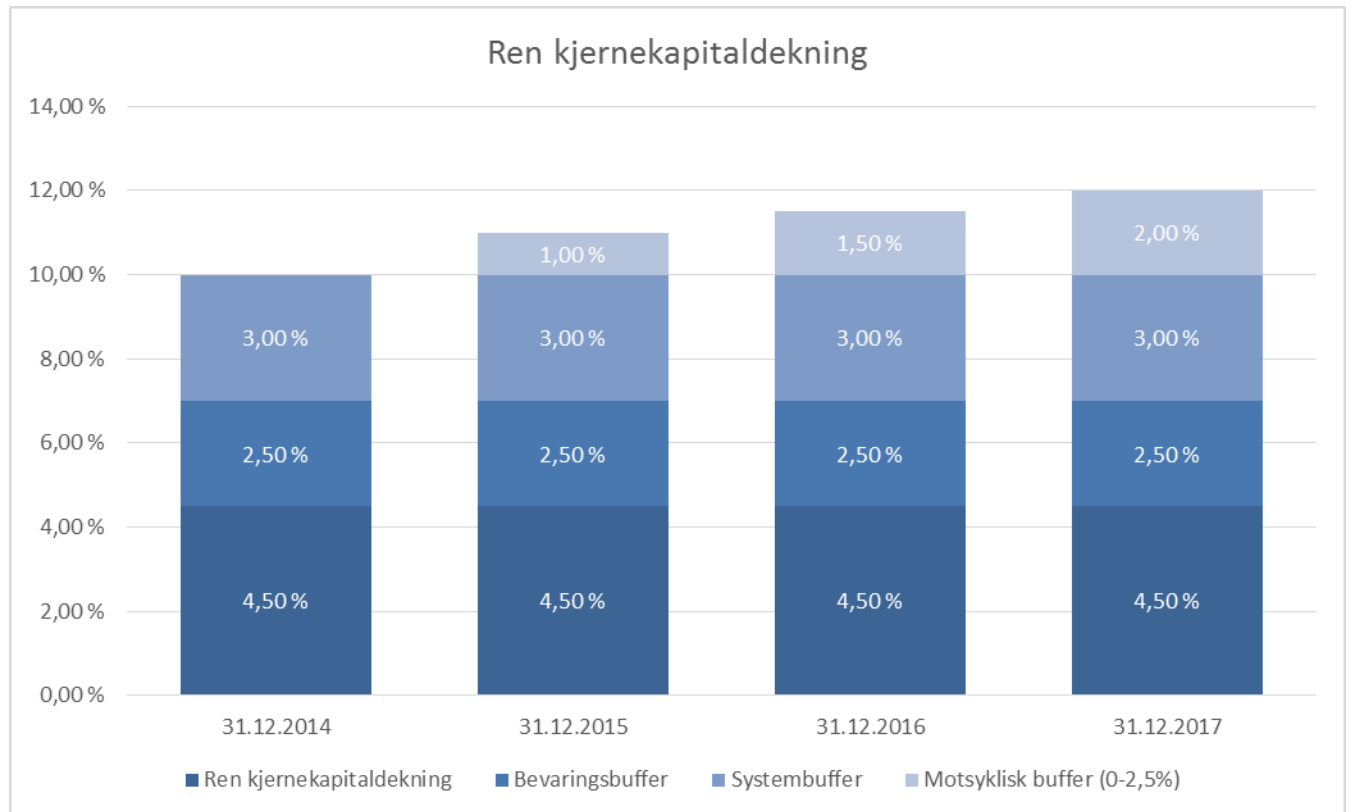
Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig for de institusjonene som kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikostyringen er bygd opp og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder som benyttes i pilar 1.

3.5 Endringer i rammebetingelser

Finansdepartementet fastsatte 18. desember 2015 ny forskrift om konsolidering mv. i tversektorielle grupper og endringer i CRR/CRD IV-forskriften og Solvens II-forskriften. Endringen trådte i kraft 31. januar 2016. I såkalte samarbeidende grupper skal eierbanker foreta konsolidering av eierandeler i finansforetak som samarbeidet omfatter – uansett størrelse på eierandelen. Dette innebærer blant annet at bankens eierskap i andre selskaper i finansiell sektor i SpareBank 1-alliansen, for eksempel SpareBank 1 Boligkreditt AS, skal forholdsmessig konsolideres inn i bankens kapitaldekningsoppgave uavhengig av størrelse på eierandelen. Dette innebærer også at eierandeler i verdipapirforetak, eiendomsめglere og uregulerte foretak ikke skal konsolideres etter disse bestemmelsene. Konsolidering skal skje fra 01.01.2017 for eierandeler over 10 % og fra 01.01.2018 for eierandeler under 10 %. For bankens vedkommende, som har eierandeler under 10 %, vil derfor forholdsmessig konsolidering skje fra 1. januar 2018.

Figur: Oppbygging av kapitalkravet ikke systemkritisk bank

Endringer i regelverket rundt fradrag for ikke vesentlige investeringer i andre finansinstitusjoner fikk vesentlig effekt for bankens rene kjernekapitaldekning. Det er imidlertid innført overgangsregler knyttet dette fradraget. Disse innebærer at reglene fases inn og får full effekt først per 1.1.2018. Ved utgangen av 2016 ble ren kjernekapitaldekning inkludert overgangsregler beregnet til 16,3 %. Med full CRD IV effekt og uten overgangsregler var ren kjernekapitaldekning på samme tidspunkt 14,2 % og dermed over de regulatoriske minstekrav.

4. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 ØSTFOLD AKERSHUS

4.1 Formål

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Østfold Akershus skal støtte opp under konsernets strategiske mål bilde, samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring og kvalitet
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe en effektiv kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategier.
- Å unngå at uventede hendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter.

Konsernet skal ha middels til lav risikoprofil, og har som målsetting å opprettholde god soliditet.

4.2 Kontroll- og styringsstruktur – roller og ansvar

I arbeidet med god og helhetlig risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), ledelsesfilosofi/ -stil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. SpareBank 1 Østfold Akershus har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Konsernet legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvar for risikostyringen er derfor delt mellom ulike grupper i henhold til figuren under.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har ren kjernekapital som er forsvarlig ut i fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet, samt etiske regler som skal bidra til en høy etisk standard.

Styrets arbeid er nedfelt i en årsplan som oppdateres årlig. Dette sikrer at styret har tilstrekkelig tid til fokus på sentrale oppgaver.

Styret har opprettet et eget risiko- og revisjonsutvalg og et godtgjørelsesutvalg. Risiko- og revisjonsutvalget er et forberedende organ for styret i saker som vedrører finansiell informasjon og bankens risikostyring og internkontroll. Utvalget består av 3 medlemmer utgått av styret. Godtgjørelsesutvalget skal være et forberedende organ for styret i saker som gjelder utforming og praktisering av retningslinjer og rammer for konsernets godtgjørelsespolitikk. Med godtgjørelse menes "lønn og annen godtgjørelse" som angitt i allmennaksjeloven § 6-16 a.

Administrerende direktør har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende direktør er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringsystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende direktør er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Forretningsdivisjoner og stabsenheter har ansvaret for risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. Dette innebærer at lederne skal sørge for at det etableres og gjennomføres forsvarlig risikostyring, og sørge for at dette utføres i samsvar med risikostyringsdokumenter, fullmakter, rutiner og instruksjoner.

Avgdeling for risikostyring og compliance er organisert uavhengig av øvrig organisasjon. Avgdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringsystemer. Avgdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikobildet, og følger opp at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter.

Internrevisjonen er konsernets redskap for å påse at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Den interne revisjonsfunksjonen utføres av ekstern leverandør, noe som sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i konsernets risikostyring blir løpende gjennomgått og vurdert implementert.

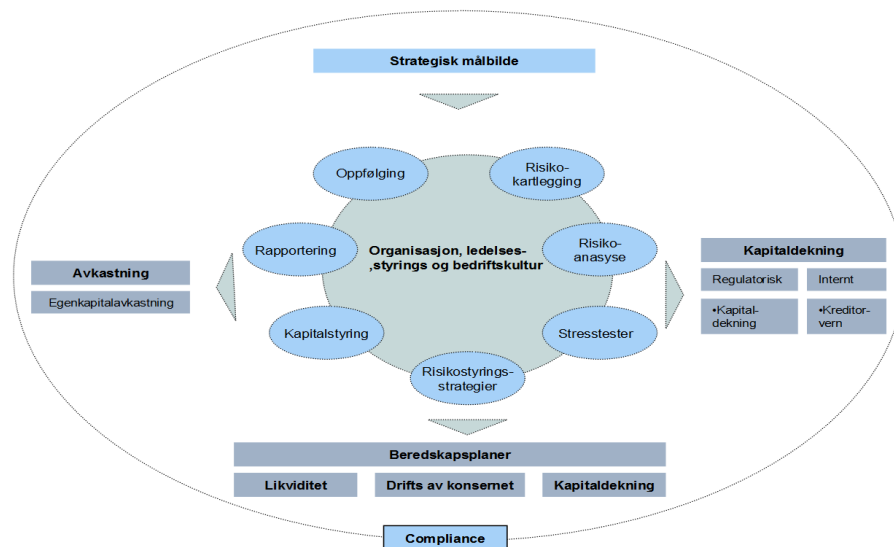
4.3 Elementer i risiko- og kapitalstyringen

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer den måten styret og ledelsen ønsker å styre konsernet på:

- Strategisk målbilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som figuren nedenfor. Det er gitt en nærmere beskrivelse av de enkelte elementene nedenfor.

Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

Bedriftskultur

I prosessen for risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag, etiske holdninger, lederstil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. SpareBank 1 Østfold Akershus har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Ledelsesfilosofi og styringsprinsipper er også avgjørende i en helhetlig risikostyring. Konsernet har med bakgrunn i dette etablert en ledelsesplattform kalt "RESER" som bygger på følgende 5 grunnpilarer for leder på alle nivåer:

resultatorienterte – engasjerende – synlige – empatiske – rollemodeller.

Resultat- og kundeorienterte

- *Setter mål og krav til prestasjoner sammen med sine medarbeidere*
- *Følger jevnlig opp resultater/prestasjoner og tilrettelegger for at den enkelte og teamet når fastlagte mål*
- *Inspirerer og utvikler sine medarbeideres kompetanse*

Engasjerende

- *Anerkjenner og verdsetter sine medarbeidere gjennom ros og tilbakemeldinger*
- *Oppmuntrer og tilrettelegger for medarbeideres ansvarlighet, selvstendighet og utvikling*
- *Sørger for involvering og medvirkning i prosesser*

Synlige

- *Er tilgjengelig og støtter sine medarbeidere*
- *Er tydelig og viser handlekraft ved å ta beslutninger i tråd med bankens strategi*
- *Kommuniserer tydelig og bidrar til helhetsforståelse gjennom å synliggjøre bakgrunn for beslutninger*

Empatiske

- *Har intuisjon og evne til innlevelse i andres situasjon*
- *Viser omsorg og tilrettelegger for medarbeideres behov ift. individuell livs- og arbeidssituasjon*
- *Har evne til å bygge relasjoner og tillit*

Rollemodeller

- *Fremstår som positive rollemodeller som etterlever bankens visjon, verdier, strategi og etiske retningslinjer*
- *Er fremtidsrettede og bidrar til utvikling og forbedring av organisasjonen og prosesser*
- *Er bevisst og reflekterende omkring sitt lederskap*

Strategisk målilde: Det gjennomføres årlig revisjon av konsernstrategi og underliggende forretningsstrategier. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Østfold Akershus tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer gjennom strategiplanen.

Risikoidentifikasjon: Prosessen for risikoidentifikasjon skal være framoverskuende og skal dekke alle vesentlige risikoområder til konsernet. Prosessen gjennomføres minimum årlig og er en integrert del av konsernets strategi- og budsjettprosess.

Risikoanalyse: Det skal gjennomføres en analyse av risikoene som er identifisert for å forstå risikoens egenskaper med tilhørende årsaksmekanismer. Vesentlige risikoer skal i den utstrekning det er mulig kvantifiseres gjennom forventet tap og behovet for risikojustert kapital. Primært vil dette gjelde kredittrisiko. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentasjon av de etablerte kontroll- og styringstiltakene.

Stresstester og scenarioanalyser: Det skal gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen til konsernet. Analysene skal gjennomføres på de mest kritiske risikoområdene som bl.a. kreditt-, likviditets- og markedsrisiko. Disse skal ta hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år.

Risikostrategier: Gjennom risikostrategiene skal styret definere ønsket risikoprofil gjennom etablering av risikobaserte rammer og måltall på de ulike risikoområder. Strategiene skal revideres årlig.

Kapitalstyring: SpareBank 1 Østfold Akershus skal ha en kapitalstyring som sikrer:

- En effektiv kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi.
- En tilfredsstillende kapitaldekning ut fra den valgte risikoprofil.
- Konkurransedyktig avkastning.
- Konkurransedyktige vilkår og en langsiktig god tilgang på innlån i kapitalmarkedene.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde.
- At ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

På grunnlag av det strategiske målbildet skal det årlig utarbeides en kapitalplan for de påfølgende tre år for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til framskriving av konsernets finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse framskrivingene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden samt en situasjon med alvorlige økonomiske tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i framskrivingene av det samlede kapitalbehovet skal ledelsen og styret gjøre en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset SpareBank 1 Østfold Akershus nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske målbilde.

Konsernet SpareBank 1 Østfold Akershus hadde ved utgangen av 2016 en strategisk målsetting om at ren kjernekapitaldekning skulle være over 14,0 % innen utgangen av 2017. Kjernekapitalen skulle være over 15,5 % og kapitaldekningen over 17,5 %. Målet om ren kjernekapitaldekning er i begynnelsen av 2017 økt til 14,5 % på grunn av økning i motsyklisk buffer. Målet på kjernekapitaldekning og kapitaldekning er uendret.

De vedtatt nedre grenser skal sikre en tilstrekkelig kapital til å:

- oppfylle myndighetenes krav
- ivareta vernet av konsernets kreditorer

Rapportering, oppfølging og overvåking: Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret og administrerende direktør.

Konsernets risikorapportering har som formål å sikre at alle organisasjonsnivå har tilgang til tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Den overordnede risikoeksponering og risikoutvikling foretas av avdeling for risikostyring og følges opp gjennom periodiske rapporter til styret og administrasjonen, hhv. kvartalsvis og månedlig.

Beredskapsplaner: Bankens kjernevirksomhet er å ta risiko. Denne vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på kapitaldekningen, likviditet og drift. SpareBank 1 Østfold Akershus skal derfor ha beredskapsplaner på nevnte områder.

Compliance (etterlevelse): Det skal finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover/ forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Dette skal skje gjennom:

- Et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er klart kommunisert og forstått
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter.
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

5. INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE

Sentrale risikogrupper

SpareBank 1 Østfold Akershus eksponeres for en rekke ulike typer risiko. De viktigste risikogruppene er:

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser knyttet til utlån, kreditter, garantier og lignende.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedscurser som renter, aksjekurser og valutakurser.

Likviditetsrisiko: Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker.

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Forretningsrisiko: Risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeadferd.

Eierisiko: Risiko for tap i av innskutt kapital eller nødvendig påfyll av ny kapital i strategiske eierselskaper, som følge av den risikoen som det enkelte selskap påtar seg i sin drift.

Omdømmerisiko: risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.

Strategisk risiko: Eierskap i strategisk eide datterselskap. Risiko for svikt i inntjening og kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, eller manglende tilpasning til forretningsmessige rammebetingelser

Compliance (etterlevelse) risiko: risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomiske tap eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

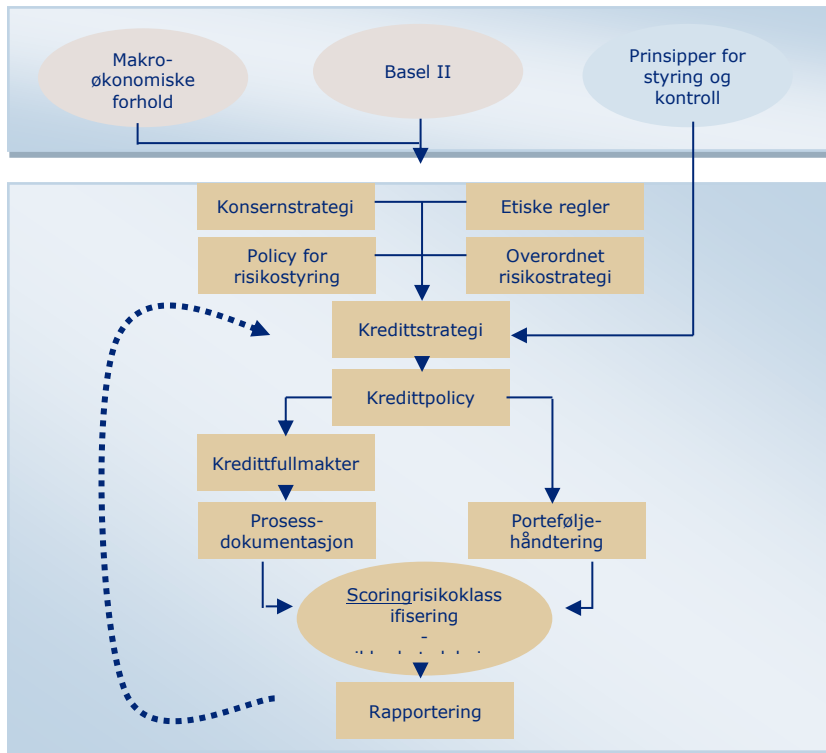
5.1 Kredittrisiko

Styring og kontroll

Styring av kredittrisiko i SpareBank 1 Østfold Akershus skal gjennomføres i tråd med kravene/anbefalingene i:

- Kapitalkravsforskriften
- Finanstilsynets metodikk for risikobasert tilsyn

Figuren nedenfor viser hva som ligger til grunn for styring og kontroll av kredittrisikoen.

Konsernstrategi

Konsernstrategien beskriver markedsmessige mål for finansieringsområdet og definerer bankens markedsområde. Strategidokumentet utgjør et viktig utgangspunkt for øvrige styringsdokumenter på området.

Etiske retningslinjer

De etiske retningslinjene fungerer som en rettesnor for konsernets virksomhet ved å definere hvilke krav vi stiller til oss selv og hvordan vi skal forholde oss til andre interessenter.

Overordnet risikostrategi

Overordnet risikostrategi er styrets instrument for fastsettelse og styring av konsernets risikoprofil. Risikoprofilene er definert med en tidshorison på 1 år og med et konfidensintervall på 99,9 % som utgangspunkt. Beregningene bygger videre på de risikomodeller og modellforutsetninger som ligger til grunn for beregning av konsernets risikokapital (ICAAP).

Policy for risikostyring

”Strategi og policy for risiko- og kapitalstyring” er konsernets interne rammeverk for effektiv styring og kontroll. Dokumentet gir føringer for konsernets overordnede holdninger og prinsipper til risikostyring og skal sikre at konsernet etablerer og vedlikeholder en effektiv og hensiktsmessig risikostyringsprosess. Videre skal dokumentet sørge for at rammeverket tilfredsstillende eksterne krav og forventninger til god risikostyring. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Kredittstrategi

Kredittstrategien angir overordnede prinsipper for kredittgivning. Gjennom fastsettelse av volum og risikobaserte måltall knyttet til portefølje, delportefølje og enkeltkunde defineres ønsket risikoprofil. Dette danner grunnlaget for rapportering og oppfølging av den løpende risikoeksponeringen. Dokumentet

fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Kredittpolicy

Kredittpolicyen beskriver ansvars- og rollefordeling, og fastsetter mer detaljerte kriterier for kredittvirksomheten. Policyen beskriver hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. Hensikten er å sikre at banken opptrer ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser (lover og regler) og internt fastsatt risikonivå. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Bevilgningsreglement/kredittfullmakter

Styret delegerer kredittfullmakt til administrerende direktør. Kredittfullmaktene er personlige og skal gjenspeile den enkeltes kompetanse. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Bevilgningsreglementet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Prosessdokumentasjon / kredittrutiner

Dokumentene regulerer ulike forhold knyttet til den løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging, herunder rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov mv. Dokumentene utarbeides av Kredittsjef og leder for mislighold/spesialengasjement i samråd med forretningsdivisjonene, og vedtas av hhv styret og Adm.dir. Dokumentene revideres løpende.

Risikoprising

SpareBank 1 Østfold Akershus etterstreber riktig prising av kredittrisiko og har etablert prismodeller basert på risikoklassifiseringssystemet.

Validering

Det gjennomføres validering av kredittrisikomodellene årlig. Valideringsprosessen har til hensikt å etterprøve kredittrisikomodellene og måle modellenes estimer opp imot faktisk utfall i ettertid. I dette ligger validering av misligholds sannsynligheter (PD), eksponering gitt mislighold (EAD), tapsgrad gitt mislighold (LGD) og forventet tap (EL).

Stresstesting

Det gjennomføres periodiske stresstester av kredittporteføljen hvor effekten av stresstestene på forventet tap og risikojustert kapital analyseres og vurderes.

Oppfølging av kredittrisiko/risikorapportering

Risikoeksponeringen innenfor kredittområdet følges opp ved hjelp av et porteføljestyringsystem som inneholder informasjon som gir muligheter for hensiktsmessig oppfølging av porteføljens risikoprofil og utviklingen. Det vektlegges å følge opp risikofordelt portefølje og utviklingen i denne basert på bevegelse mellom risikoklasser (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning. Avdelingen Risikostyring/Compliance følger opp risikoen i kredittporteføljen og rapporterer kvartalsvis til styret og bankens ledergruppe. I tillegg utarbeider avdelingen en månedlig risikorapport til ledere av forretningsområder og rådgivere på utvalgte risikoparametre.

Risikoklassifisering

Risikomodellene for PM og BM er basert på statistiske analyser av historiske sammenhenger, med særlig vekt på inntjening, soliditet og adferd. Modellene er under kontinuerlig videreutvikling og jevnlig validering. Siste kvantitative validering over normalscorede kunder i banken, viser en rangeringsevne på mislighold, målt med AUC, på ca. 91 % i PM og ca. 87 % i BM. Observasjonene er på nivå med SpareBank 1 alliansens tall. Modellene beregner parametre, som inngår i den videre klassifiseringen

Misligholds sannsynlighet – PD (Probability of Default): Engasjementet blir klassifisert i risikoklasser ut fra sannsynligheten for at kunden misligholder forpliktelsene sine i løpet av en 12 måneders periode. Sannsynlighet for mislighold beregnes ut ifra et langsiktig snitt som skal representere misligholds sannsynligheten gjennom en konjunktursyklus. Sannsynlighet for mislighold beregnes blant annet på bakgrunn av historiske dataserier.

Tapsgrad ved mislighold –LGD (Loss Given Default): LGD er en beregnet størrelse som angir det forventede tapet som kan oppstå dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Det benyttes syv klasser for klassifisering av engasjementer etter sikkerhetsdekning.

Sikkerhetsklasse	Sikkerhetsverdi (realisasjonsverdi)
1	over 120 %
2	over 100 %
3	over 80 %
4	over 60 %
5	over 40 %
6	over 20 %
7	over 20 %

Forventet tap (EL): Er en gjennomsnittsforsøring til tap. Beregnes for hver enkeltkunde. Alle tap over null og opp til forventning, er å vurdere som en driftskostnad, og skal dekkes over driftsmarginen.

Uventet tap (UL): Er en beregning av tap som er større enn forventet tap, og som banken må holde kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke. Størrelsen på behovet for økonomisk kapital vil avhenge av porteføljens sammensetning, modellenes diskriminerende evne og valgt konfidensnivå.

Beregnet UL etter alliansens modell vurderes å være den beste tilgjengelige modelltilnærming for å beregne kapitalbehovet til dekning av bankens kredittrisiko og benyttes som grunnlag for beregning av økonomisk kapital.

Risikoklasser

Risikoklasse	Nedre grense	Øvre grense
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99 %

Risikoklasser på hovedgrupper. Grenser etter misligholds sannsynlighet(PD). Det er 9 friske klasser A-I, 2 klasser (J-K) for henholdsvis misligholdte og nedskrevne engasjementer. J klassen gjelder engasjementer med mislighold større enn kr. 1.000.- over 90 dager. J og K klassene er definert med PD 100 % i tråd med definisjon i kapitalkravsforskriften vedrørende IRB modeller.

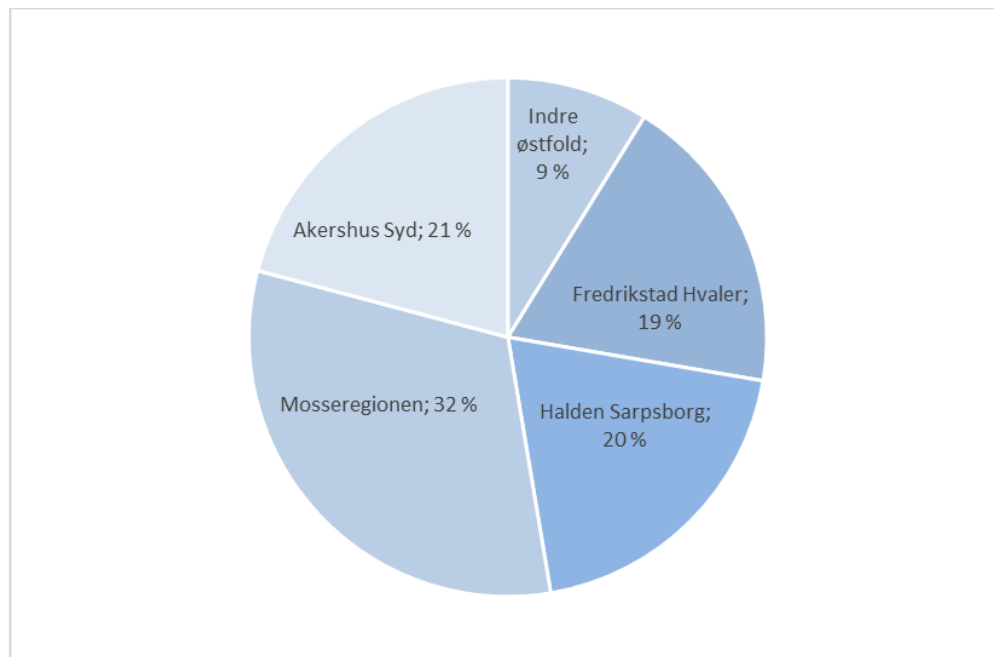
Porteføljinformasjon

Informasjon om bankens kredittrisiko omfatter beskrivelse av utlånsportefølje, tapsutsatte eller misligholdte engasjementer samt øvrig relevant informasjon knyttet til kredittrisiko.

Totalt engasjement utlån fordelt på bransjer (konsern)

Konsern - fordelt på sektor og næring	Totalt engasjement	
	2016	2015
Bygg- og anleggsvirksomhet	1 259 932	1 242 877
Finansiering og forsikringsvirksomhet	33 135	170 854
Forretningsmessig tjenesteyting	299 781	285 515
Hotell og restaurantdrift	39 415	43 309
Industri	133 969	135 761
Offentlig sektor	159 357	183 344
Omsetning/drift eiendommer	2 308 546	2 155 140
Primærnæringen	450 815	408 290
Sosial og privat tjenesteyting	99 592	77 124
Transport	86 490	92 536
Varehandel	285 780	279 112
Sum næring	5 156 812	5 073 863
Lønnstakere o.l.	12 293 169	11 518 027
Sum brutto	17 449 981	16 591 889

Utlånsvolum inkl boligkreditt fordelt på geografiske områder

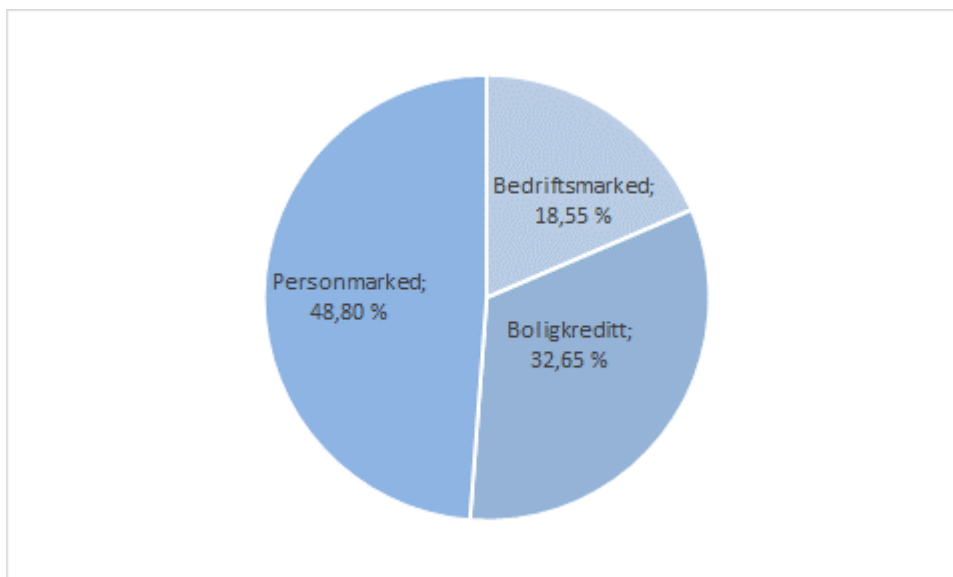
Totalt engasjement fordelt etter risikoklasser (konsern)

Konsern - fordelt på risikogruppe	Totalt engasjement	
	2016	2015
Laveste risiko	11 177 510	10 005 225
Lav risiko	2 700 382	2 679 577
Middels risiko	2 545 295	2 476 138
Høy risiko	517 896	663 633
Høyeste risiko	413 046	661 158
Misligholdte og nedskrevne	95 852	106 158
Sum	17 449 981	16 591 889

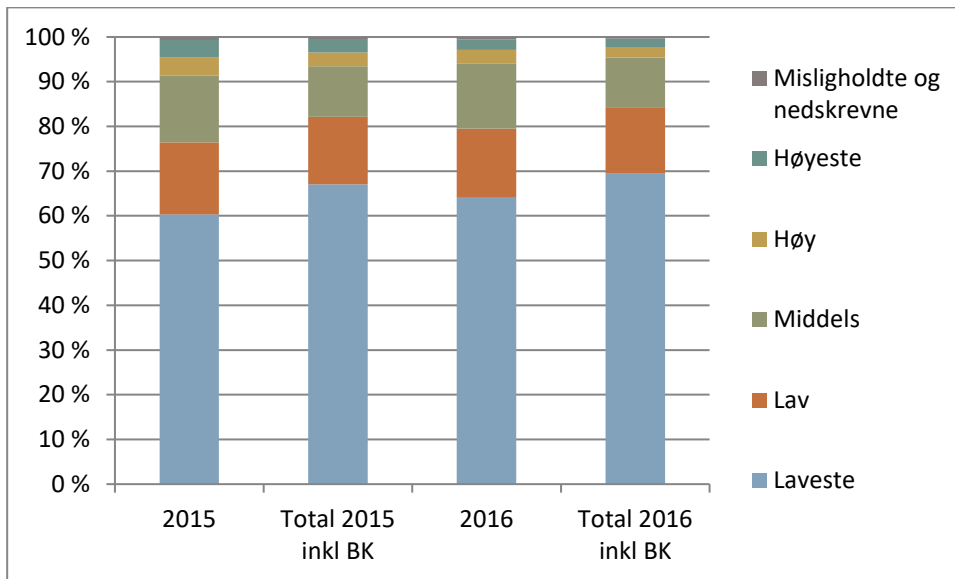
Gjenstående løpetid pr. 31.12.2016

Konsern	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1-3 år	3-5 år	over 5 år	Uten restløpetid	Totalt
Per 31.12.2016 (i hele tusen kroner)								
Eiendeler								
Kontanter og fordringer på sentralbanker	73 557	0	0	0	0	0	0	73 557
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	1 040 195	67 531	139 880	83 113	0	0	0	1 330 719
Brutto utlån til og fordringer på kunder	2 086 423	307 769	750 254	1 757 442	1 490 822	9 689 606	0	16 082 315
- Individuelle nedskrivninger	- 10 231	0	0	0	0	0	0	- 10 231
- Nedskrivninger på grupper av utlån	- 49 352	0	0	0	0	0	0	- 49 352
Netto utlån til og fordringer på kunder	2 026 839	307 769	750 254	1 757 442	1 490 822	9 689 606	0	16 022 732

Fordeling total utlånsportefølje

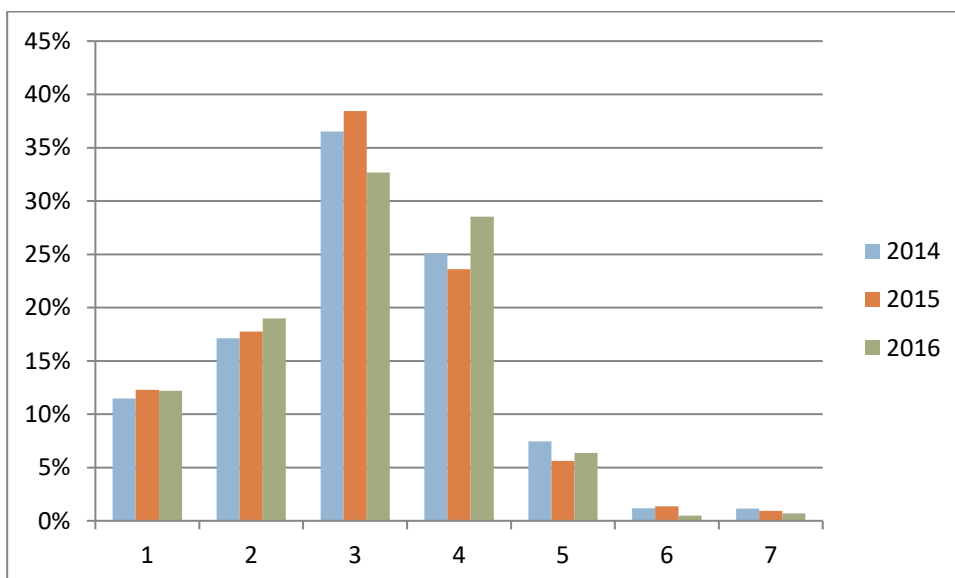

Total portefølje fordelt på risikogrupper med og uten portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt(BK)

Total portefølje har ca. 83 % av eksponeringen mot laveste og lav risikoklasse inkl. BK. Deler av boligfinansieringen blir overført BK. Banken forestår den daglige forvaltningen av lånene som ligger hos BK, og har rett til å ta engasjementet tilbake ved eventuelt mislighold. Banken eier en forholdsmessig andel av kredittselskapet, og holder kapital for den lange risikoen. Av den grunn er det i noen sammenhenger naturlig å se forvaltet portefølje i sammenheng.

Figuren viser totalt utlånsvolum fordelt på sikkerhetsklasser

Største delen av porteføljen er sikret med høy grad av kvalifisert sikkerhet. Rangering i klasse 1-3 tilsier full engasjementsdekning i et normalt marked. I klassene 1 og 2 ligger det en sikkerhetsmargin for realisasjon under sikkerhetsobjektene forventede markedsverdi. Fast eiendom utgjør den største delen av sikkerhetsdekningen.

Nedskrivninger og Tap på utlån og garantier

Individuell nedskrivning

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis utløser et verdifall for konsernet. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien

av en neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Dette innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivning

Gruppenedskrivning omfatter konsernets vurdering av grunnlaget for verdifall i et framoverskuende perspektiv på grupper av utlån med tilnærmet like risikoegenskaper. Her inkluderes også utlån vurdert for individuell nedskrivning, men hvor objektive bevis for verdifall ikke er påvist. Følgelig vurderes alle utlån med unntak av de som har vært gjenstand for individuell nedskrivning.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Konsern - fordelt på risikogruppe	Gruppenedskrivninger	
	Året 2016	Året 2015
Laveste risiko	2 601	1 726
Lav risiko	3 269	2 577
Middels risiko	14 301	12 091
Høy risiko	7 119	7 968
Høyeste risiko	11 068	14 349
Misligholdte og nedskrevne	10 995	7 455
Sum	49 352	46 165

Generelt

Banken foretar oppfølging av bedriftsmarkedsporteføljen for identifisering av kredittrisiko og vurderer i den sammenheng hvorvidt individuell nedskrivning må foretas. Vesentlige og spesielt utsatte engasjement gjennomgås kvartalsvis. Alle spesielt vurdert og identifiserte problemengasjementer innenfor bedriftsmarkedet er gjenstand for særskilt og intensivert tiltaksorientering og oppfølging.

Hele kredittporteføljen er gjenstand for vurdering av mislighold eldre enn 50 dager som grunnlag for oversendelse til inkasso med tilhørende vurdering av grunnlaget for individuell nedskrivning.

Utlån og andre engasjementer hvor betalingsbetingelsene misligholdes klassifiseres som misligholdte med mindre forholdet ansees å være av forbigående art. Klassifiseringen av misligholdet inntre senest 90 dager etter at misligholdet er konstatert. Garantier er misligholdt når garantikreditor har gjort ansvar gjeldende overfor konsernet.

Tabellene under viser endringer i nedskrivninger på utlån og garantier i konsernets balanse fordelt på kundegruppe, samt tilsvarende for gruppevis nedskrivninger. Samlet utgjør nedskrivningene per 31.12.2016 60 millioner kroner.

Utvikling misligholdte og tapsutsatte engasjement for konsern

Individuelle nedskrivninger	PM	BM	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	9 653	11 447	21 100
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	- 1 508	- 8 681	- 10 189
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	- 1 517	- 3 975	- 5 492
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	525	0	525
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	0	4 125	4 125
+/- Amortiseringseffekter	0	162	162
= Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 31.12.	7 153	3 078	10 231

Gruppenedskrivninger

Gruppenedskrivninger	PM	BM	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	12 957	33 208	46 165
+ Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier, m.v.	- 1 286	4 473	3 187
= Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 31.12.	11 671	37 681	49 352

Individuelle nedskrivninger

Konsern - fordelt på sektor og næring	Individuelle nedskrivninger	
	Året 2016	Året 2015
Bygg- og anleggsvirksomhet	0	0
Finansiering og forsikringsvirksomhet	0	0
Forretningsmessig tjenesteyting	4 258	2 053
Hotell og restaurantdrift	0	0
Industri	0	1 540
Offentlig sektor	0	3 695
Omsetning/drift eiendommer	0	7 800
Primærnæringen	0	0
Sosial og privat tjenesteyting	1 490	821
Transport	0	0
Varehandel	0	0
Sum næring	5 748	15 908
Lønnstakere o.l.	4 483	5 191
Sum brutto	10 231	21 100

Nedskrivninger, mislighold og resultatført tap etter kundegruppe

MORBANK/KONSERN

(i hele tusen kroner)

	2016		
	PM	BM	Totalt
Periodens tap på utlån, garantier m.v			
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	- 2 500	- 8 531	- 11 031
Periodens endring i gruppenedskrivninger	- 1 286	4 473	3 187
Periodens endring i amortiseringseffekter	0	33	33
Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	1 508	8 681	10 189
Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	2 132	447	2 579
Inngang på tidligere nedskrevet utlån, garantier m.v.	- 2 876	- 1 115	- 3 991
Sum tap på utlån, garantier m.v.	- 3 022	3 988	966

Motpartsrisiko for derivater

Derivater benyttes utelukkende i tilknytting til balanseprodukter. Markedsrisiko på derivatene blir håndtert og overvåket som en integrert del av porteføljestyringen. Derivater handles med flere motparter, og med de fleste motparter gjøres det også andre typer forretninger. Kredittrisikoen som oppstår i forbindelse med handel med derivater inngår som en del av den totale kredittrisiko i konsernet. Derivater føres til virkelig verdi over resultatet.

Finansielle derivater pr. 31.12.16

Konsern/ morbank	(i hele tusen kroner)			(i hele tusen kroner)		
	2016			2015		
Til virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi			Virkelig verdi		
	Kontraktsum	Eiendeler	Forpliktelser	Kontraktsum	Eiendeler	Forpliktelser
Renteinstrumenter						
Renteswapper fastrente utlån	29 250	229		31 050	1 516	
Renteswapper fastrente utlån	1 075 750	1 926	7 581	1 081 500		19 471
Renteswapper fastrente obl. lån						
Valutarenteswap obligasjoner	10 198		1 101	10 198		1 586
Påløpte renter på rente- og valutaswapper		4 360	2 023		4 335	3 697
Sum renteinstrumenter		6 515	10 704		5 851	24 754
Renteinstrumenter sikring						
Renteswapper, nettoeffekt		9 777	6 190	155 000	14 192	10 710
Sum renteinstrumenter sikring		9 777	6 190		14 192	10 710
Sum alle renteinstrumenter		16 292	16 894		20 044	35 464

Konsernet har gjennomført en verdisikring av fastrenteinnlån med en balanseverdi på kr. 155 mill. Totalt er 2 lån sikringsbokført pr. 31.12.16. Innlånene sikres 1:1 gjennom eksterne kontrakter hvor det er samsvar mellom løpetid og fastrenten i sikringsobjektet og sikringsforretningen.

Banken utarbeider kvartalsvis dokumentasjon på at sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er sikringseffektivt. Løpetiden og rentesatsen på fastrenteinnlånet og fastrentebenet i sikringsinstrumentet er identiske og det forventes derfor at sikringen vil være effektiv også i fremtiden.

5.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko defineres som risikoen for tap som skyldes endringer i renter, aksje-/verdipapirkurser og valutakurser. Konsernets markedsrisiko oppstår i hovedsak fra investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte driften, som innlån (funding) og rente- og valutahandel.

Aksjer, andeler og egenkapitalbevis klassifiseres til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Sertifikater, obligasjoner og rentefond klassifiseres til virkelig verdi over resultatet. Alle finansielle instrumenter klassifisert til virkelig verdi over resultatet, måles til virkelig verdi, og endring i verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra andre finansielle instrumenter.

Gevinst eller tap på finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg, innregnes direkte i egenkapitalen og spesifiseres i oppstilling over regnskapsførte inntekter, kostnader og verdiendringer. Se for øvrig note 26 og 27 i årsregnskapet for 2016 for mer detaljert beskrivelse av regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter.

Styring og kontroll

Markedsrisikoen styres, måles og overvåkes løpende med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom markedsrisikostrategien hvor rammer for eksponering i rentebærende instrumenter, aksjer og valuta fremgår. Markedsrisikostrategien revideres årlig.

Renterisiko

Renterisiko oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldsposter har ulik gjenstående rentebindingstid. Den totale renterisiko kan splittes i fire elementer:

- Basisrisiko
- Administrativ renterisiko
- Rentekurverisiko
- Spreadrisiko

Basisrisiko er den verdiendring på konsernets eiendeler og gjeld som finner sted når rentekurven parallellforskyver seg.

Administrativ renterisiko oppstår på grunn av den tid det tar før renteendring inntreffer i markedet til konsernet har justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum 6 uker varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og 2 måneder ved rentereduksjon på innskudd.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring.

Formålet med konsernets styring av renterisiko er å sikre at konsernet til enhver tid har en kjent renterisikoeksponering og at denne er i samsvar med konsernets risikoprofil, gjeldende rammer på området og forventninger til fremtidig renteutvikling. Styring av renterisikoen skal ta hensyn til alle elementer av renterisikoen.

Spreadrisiko er risikoen for at markedets prising av de enkelte utstedere ikke endrer seg tilsvarende som de underliggende referanserenter.

Modellbeskrivelse og anvendelse

SpareBank 1 Østfold Akershus benytter Solvency II stressmodell for å beregne risikojustert kapital for markedsrisiko i obligasjonsporteføljen.

Modellen er en statistisk modell hvor det gjøres spesifiserte endringer i kredittspreader basert på ratingklasser som vist i tabellen under. Hvert enkelt papir tillegges en risikoklasse og spreadendring

basert på rating. Den relative spreadendringen i forhold til spot-nivå multipliseres med durasjonen for å få verdiendringer.

Rating	Risikoklasse ⁴	Spread endring
AAA	1	0,9 %
AA		1,1 %
A	2	1,4 %
BBB	3	2,5 %
BB	4	4,5 %
B eller lavere	5	7,5 %
Ikke ratet	–	3,0 %
Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF)	1	0,6 %

Aksjerisiko

Aksjerisiko måles i forhold til eksponering i aksjer, andeler, egenkapitalbevis eller aksjefond. Styring og oppfølging av risikoområdet tar utgangspunkt i eventuell vedtatt ramme for eksponering i omløpsaksjer i tillegg til retningslinjer gitt i lover og forskrifter om tillatt total eksponering i alle typer aksjeposter enten dette er omløpsaksjer, anleggsaksjer eller aksjer i selskap som vurderes som strategiske posisjoner for banken. SpareBank 1 Østfold Akershus har pr. 31.12.16 ikke handelsportefølje eller rammer for kjøp av ordinære aksjer, kun en liten ramme for å kunne delta i egenkapitalemisjoner i alliansen.

Valutarisiko

SpareBank 1 Østfold Akershus er ikke valutabank og er som følge av dette i hovedsak eksponert mot valutarisiko ved kontante valutabeholdninger. Eventuelle valutaeksponeringer på finans/fundingområdet skal swappes til norske kroner i henhold til styrebeslutning.

Derivater

Banken inngår derivatavtaler i praksis utelukkende i forbindelse med handel av underliggende lån eller obligasjonsinvesteringer ut fra sikrings- eller risikostyringshensyn. Avtaler inngås kun med kredittgodkjente motparter. Banken har ingen tradingportefølje av derivater. Markedsrisikoen på derivatene blir håndtert, overvåket og kontrollert som en integrert del av porteføljens markedsrisiko.

Rammer, overvåkning og rapportering

Markedsrisikoen styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret, samt løpende analyser av utestående posisjoner. Rammene for eksponeringer gjennomgås og fornyes minimum årlig.

Det foretas kvartalsvis risikorapportering på rammer til styret og realiteten i eventuelle brudd vurderes og kontrolleres av uavhengig part.

Porteføljeinformasjon

Egenkapitalposisjoner i handelsporteføljen (primært langsiktige investeringer) er regnskapsmessig klassifisert som finansielle eiendeler og ført til virkelig verdi over resultatet. Posisjoner utenfor handelsporteføljen er klassifisert som finansielle eiendeler tilgjengelig for salg. (TFS). Endringer i virkelig verdi for eiendeler klassifisert som TFS resultatføres over utvidet resultat.

Spesifikasjon av aksjer og andeler

Aksjer og andeler

2015	2016	Morbank/konsern (tall i hele tusen)	2016	2015
		Til virkelig verdi over resultat		
0	0	- Børsnoterte	0	0
0	0	- Unoterte	0	0
		Tilgjengelig for salg		
3 127	3 052	- Børsnoterte	3 052	3 127
584 101	624 364	- Unoterte	624 525	584 101
587 228	627 416	Sum aksjer og andeler	627 577	587 228
3 127	3 052	Herav børsnoterte selskaper	3 052	3 127
584 100	624 364	Herav unoterte selskaper	624 364	584 100

Metodikk og vurderingskriterier

Markedsrisiko er beregnet etter regelverket fastsatt i kapitalkravsforskriften - posisjonsrisiko for egenkapital og gjeldsinstrumenter. Beregningsgrunnlaget for kapitalbehovet har basis i markedsverdien på de enkelte instrumentene multiplisert med angitte risikovekter fastsatt i forskriften.

5.3 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko omhandler risikoen for tap som følge av:

- Mennesker:
Brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy, strategi eller rutiner, interne misligheter
- Systemer:
Svikt i IKT og andre systemer
- Eksterne årsaker:
Kriminalitet, naturkatastrofer, andre eksterne årsaker

Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikotype konsernet i størst mulig grad ønsker å ha kontroll på. Ved oppbygging av internkontroll benyttes risiko- og sannsynlighetsvurderinger for å fastsette nivå på kontrollomfanget. Operasjonell risiko styres gjennom et eget rammeverk tilknyttet en kvalitetsmodell. I kvalitetsmodellen inngår en rekke ulike elementer:

Identifisering av risiko

Det gjennomføres årlig en risikovurdering av de vesentlige forretningsområdene/prosessene i konsernet. Resultatet av disse viser at konsernet har tilfredsstillende styring og kontroll på den operasjonelle risikoen. Risikovurderingen av forretningsområdene/prosessene gir god informasjon og oversikt over eventuelle forbedringsområder, tiltak iverksettes fortløpende innenfor de områdene der forbedringsområder identifiseres.

Avdeling Risikostyring/Compliance har ansvaret for løpende uavhengige overvåking av operasjonell risiko. Konsernet har etablert en egen database for registrering av uønskede hendelser. Operasjonelle hendelser registreres og forbedringstiltak vurderes og igangsettes der dette finnes hensiktsmessig. Generelt foretas i tillegg løpende gjennomgang av anbefalinger fra Intern revisor som grunnlag for implementering av forbedringstiltak på reviderte områder.

Årlig lederbekreftelse

Det gjennomføres en årlig lederbekreftelse hvor det rapporteres oppover i organisasjonen om kvaliteten i internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder. Bekreftelsen er inndelt i fire områder; a) strategi, policy og rutiner, b) lover og forskrifter, c) kompetanse, d) organisasjon.

Minimumskrav til ansvarlig kapital

Konsernet benytter basismetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko. Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko fremkommer da som 15 % av gjennomsnittlig inntekt de foregående 3 år.

5.4 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og /eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Risikokategorien handler ikke primært om å ha tilstrekkelig egenkapital til å tåle tap, men mer om å ha tilstrekkelig med likvide midler til å dekke inn de forpliktelser som kommer til forfall.

Styring og kontroll

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i likviditetsstrategien. Denne setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelsen på likviditetsreserven og lengden på den tidsperioden konsernet skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Likviditetsstrategien vedtas av styret og revideres ved behov, minimum årlig. I tilknytning til likviditetsstrategien er det etablert beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Det benyttes stresstester som analyserer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder uten tilgang på ekstern funding (se nedenfor).

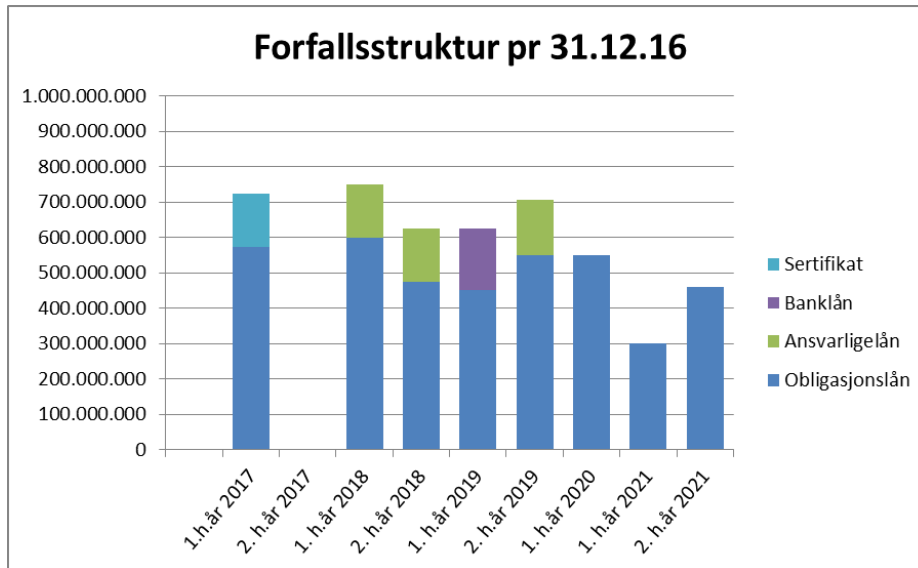
Porteføljeinformasjon

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider.

Konsernet har en robust finansiering og en likviditetssituasjon som gjør at banken kan opprettholde ordinær drift i 18 måneder uten å refinansiere bankens låneforfall.

Konsernets gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer var ved utgangen av 2016 på 4 119,8 mill. kr (3 873,8 mill. kr). Konsernet har i tillegg ansvarlig lån på til sammen 150,3 mill. kr (150,2 mill. kr) og fondsobligasjoner på til sammen 163,2 mill. kr (314,7 mill. kr). Videre er en fondsobligasjon på 150,0 mill. kr. (0,0 mill. kr) klassifisert som egenkapital. Den vektete gjennomsnittlige løpetiden på innlånsporteføljen er nå på 2,3 år.

Figuren under viser finansieringskilder (eksklusive boligkreditt) og innlånsporteføljens forfallsstruktur per 31.12.16. Beløp i hele millioner.

Likviditetsutvikling og stresstester

Likviditetsreserven inneholdt ved årsskiftet kontanter og låneadgang i Norges bank, udisponerte trekkrettigheter og tilrettelagte lån for salg til SpareBank 1 Boligkreditt.

Bankens rammeverk for styring av likviditetsrisikoen skal gjenspeile bankens lave risikoprofil på området. Stresstesting av likviditet gjennomføres og presenteres for styret kvartalsvis. Likviditetsstrategien sier at konsernet skal overleve 12 måneder i en normalsituasjon og 3 måneder ved en stor krise i banken.

Nedenfor følger en oppsummering av hvilke hovedparametre som stresstestes i de ulike scenarioene:

- 15 største innskudd
- Volum innskudd med saldo over 2 mill.kr
- Volum innskudd under 2 mill.kr
- Markedsverdi av likviditetsporteføljen
- Økning av trekk på innvilgede rammer og kreditter
- Påvirkning i vekstbilde for kreditt-og innskuddsvolum
- Utvikling i overførte volumer til SpareBank 1 Boligkreditt AS

Stresstesten viser at banken vil overleve i en normalsituasjon i mere enn 24 måneder og 9 måneder under stor krise i bank og marked. I begge stresstestene er det forutsatt at klargjorte lån for overførsel til Boligkreditt kan generere funding. Enten som ordinær overførsel til SpareBank 1 Boligkreditt eller ved at SpareBank 1 Østfold Akershus overfører lån til SpareBank 1 Boligkreditt og kjøper OMF i SpareBank 1 Boligkreditt som kan deponeres i Norges Bank. Dette tar noe tid og derfor øker likviditeten etter 1 mnd.

Overlevelsesevne scenarier (netto refinansiering etter tiltak)	7 d	1 mnd	3 mnd	6 mnd	9 mnd	12 mnd	15 mnd	18 mnd	24 mnd
Ordinær drift	2.245	2.238	3.012	3.197	3.926	4.681	4.014	4.183	3.574
1a - Sviktende refinansiering	5.493	5.473	5.441	4.825	4.753	4.704	4.044	4.218	3.621
2a - Middels krise i marked	3.859	3.661	3.429	2.621	2.205	1.928	982	872	-295
2b - Middels krise i banken	5.487	4.922	4.478	3.779	3.643	3.553	2.874	2.962	2.345
3a - Stor krise i marked	3.027	2.756	2.502	1.577	1.036	676	-374	-588	-1.964
3b - stor krise i banken	5.477	4.358	3.577	2.638	2.410	2.116	1.350	1.405	749
4a - Middels krise i bank og marked	3.858	3.291	2.847	2.137	1.957	1.783	1.065	1.121	464
4b - Stor krise i bank og marked	3.027	1.937	1.213	275	2	-335	-1.101	-1.045	-1.702

Begge scenarier legger til grunn budsjettert innskudds og utlånsvekst

Likviditetsindikatorer, LCR og NSFR

Bankens likviditetsstrategi angir rammene for likviditetsindikatorverdiene. Gjeldende rammer er vedtatt i desember 2016 og angir minimumsnivå i henhold til Finanstilsynets definisjoner for indikator 1 på 105 % og indikator 2 på 110 %. Pr 31.12.2016 rapporterte banken et nivå på Likviditetsindikator 1 og 2 på hhv. 108,8 og 113. Bankens likviditetsstrategi angir rammen for LCR, per 31.12.2016 var rammen satt til 80 % (fra og med 2017 er den satt til 90 %). Ved utgangen av 2016 var henholdsvis LCR og NSFR på 236 % og 121 %.

Diversifisering- og forfallstruktur

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Totale innlån utgjør 4,74 milliarder kroner ved utgangen av 2016. Banken har overført 7,79 milliarder kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS pr 31.12.2016.

Informasjon om overføringer av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS

SpareBank 1 Østfold Akershus hadde pr 31.12.16 overført 32,7 % av bankens totale utlån til SpareBank 1 Boligkreditt AS. SpareBank 1 Boligkreditt AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen.

SpareBank 1 Østfold Akershus har en eierandel på 4,10 % per 31.12.2016. Hensikten med kredittforetaket er å sikre bankene i alliansen stabil og langsiktig finansiering av boliglån til konkurransedyktige priser. Obligasjonene til SpareBank 1 Boligkreditt AS har en rating på Aaa og AAA fra henholdsvis Moody's og Fitch. SpareBank 1 Boligkreditt AS erverver utlån med pant i boliger og utsteder obligasjoner med fortrinnsrett innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007.

Som en del av alliansen kan SpareBank 1 Østfold Akershus overføre utlån til foretaket, og som en del av bankens finansieringsstrategi er det overført utlån til foretaket. Lån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS er sikret med pant i bolig innenfor 70 % av takst. Overførte lån er juridisk eid av Sparebank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Østfold Akershus har, utover forvaltningsrett og rett til å overta helt eller delvis nedskrevne lån, ingen rett til bruk av lånene.

SpareBank 1 Østfold Akershus forestår forvaltningen av overførte utlån og mottar en provisjon basert på nettoen av avkastningen på utlånene banken har overført og kostnadene i selskapet.

Mottatt vederlag for lån overført fra SpareBank 1 Østfold Akershus til SpareBank 1 Boligkreditt AS tilsvarer nominell verdi på overførte utlån. Det er i 2016 overført lån til SpareBank Næringskreditt på 22 mill kr.

SpareBank 1 Østfold Akershus har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt AS, inngått avtale om etablering av likviditetsfasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt AS. Dette innebærer at bankene har forpliktet seg til å kjøpe boligkredittobligasjoner begrenset til en samlet verdi av de til enhver tid neste tolv måneders forfall i foretaket. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. SpareBank 1 Boligkreditt AS holder etter sine interne retningslinjer likviditet for de neste 12 måneders forfall. Denne trekkes fra ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derved kun dersom foretaket ikke lenger har likviditet for de neste 12 måneders forfall at SpareBank 1 Østfold Akershus vil rapportere noe engasjement knyttet til denne likviditetsfasiliteten.

5.5 Eierrisiko

I eierrisikoen inngår risikoen for tap av innskutt kapital eller nødvendig påfyll av ny kapital i strategiske eierselskaper, som følge av den risikoen som det enkelte selskap påtar seg i sin drift.

SpareBank 1-bankene driver alliansesamarbeidet gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen eies av Sparebanken Hedmark, SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SMN, Samarbeidende Sparebanker AS, samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO. Styring og kontroll tilknyttet investeringer i alliansesamarbeidet ivaretas i hovedsak gjennom bankens eierskap og styrepresentasjon i Samarbeidende Sparebanker AS.

Økonomisk kapitalbehov for eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen (eierskap via Samarbeidende Sparebanker AS), BN Bank (eierskap via Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 1 AS), SpareBank 1 Kredittkort AS Sparebank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 SMN Finans AS beregnes ved simulert fall i markedsverdi og eventuelt behov for kapital som følge av emisjon. Resultatet av disse beregningene sees opp imot fradrag for de samme selskapene som er foretatt i kapitaldekningsberegningen under Pilar 1. Hvis fradraget overstiger beregnet behov for risikokapital som følge av markedsverdijusteringene blir resultatet for eierrisiko i Pilar 2 beregningen kr. 0.

Konsolidering

Det utarbeides ikke lenger konsolidert kapitaldekningsoppgave, se for øvrig under punkt 3.5 ovenfor.

Datterselskap

SpareBank 1 Østfold Akershus har to heleide datterselskap, Nekor Gårdselskap AS og EiendomsMegler 1 Østfold Akershus. Disse selskapene konsolideres regnskapsmessig, men ikke for kapitaldekningsformål.

I 2011 overtok banken 100 % av aksjene i Fasett Eiendom AS. I 2015 overtok banken 100 % av aksjene i Våler Park AS som en del av oppgjøret for salg av eiendom i Våler. Disse selskapene har i konsernregnskapet blitt behandlet som virksomhet holdt for salg og er konsolidert inn på en linje. I kapitaldekningsoppgaven til morbank behandles selskapene som henholdsvis ordinært utlånsengasjement og investering i aksjer.

Felleskontrollert virksomhet

SpareBank 1 Østfold Akershus har gjennom eierandeler i de felleskontrollerte virksomhetene SamSpar AS og SamSpar Bankinvest AS innflytelse i følgende selskaper:

SpareBank 1 Gruppen AS

SpareBank 1 Østfold Akershus har indirekte eierskap i SpareBank 1 Gruppen AS via sin eierandel på 15,6 % i SamSpar AS. SamSpar AS eier 19,5 % av SpareBank 1 Gruppen AS.

BNBank ASA

SpareBank 1 Østfold Akershus er medeier i BNBank ASA gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS på 12,6 %. Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS eier 20 % av BN Bank ASA.

Disse selskapene innarbeides regnskapsmessig etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. I kapitaldekningsberegningen til morbanken gjøres det fradrag for investeringen i disse selskapene i ren kjernekapital gjennom fradrag for ikke vesentlig investering i andre finansinstitusjoner.

Tabellen nedenfor viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og morbankens kapitaldekning:

KONSOLIDERINGSGRUNNLAG

Konsoliderte selskaper	Type	Forretningskontor	Eierandel/ stemmeandel	Konsolideringsmetode	
				Regnskapsformål	Kapitaldekningsformål
Sparebank 1 Østfold Akershus	Morbank	Moss		Full konsolid.	Ikke konsolid.
EiendomsMegler 1 Østfold og Akershus AS	Datter	Rygge	100 %	Full konsolid.	Ikke konsolid.
Nekor Gårdselskap AS	Datter	Moss	100 %	Full konsolid.	Ikke konsolid.
Virksomhet holdt for salg					
Fasett Eiendom AS	Datter	Moss	100 %	Enlinjes konsolid.	Ikke konsolid.
Våler Park AS	Datter	Moss	100 %	Enlinjes konsolid.	Ikke konsolid.
Tilknyttede og felleskontrollerte selskaper					
Selskaper der investeringen er fratrukket i ren kjernekapital:					
Samarbeidende Sparebanker AS (Eierandel i SpareBank 1 Gruppen AS)	FKV	Oslo	15,59 %	EK-metode	Ikke konsolid.
Samarbeidende SB Bankinvest 1 AS (Eierandel i BN Bank AS)	FKV	Oslo	12,62 %	EK-metode	Ikke konsolid.

REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)

5.6 Ansvarlig Kapital og kjernekapital

Tabellen nedenfor gir opplysninger om ansvarlig kapital, herunder ren kjernekapital og kjernekapital. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i henhold til kapitalkravsforskriftens definisjoner.

	Morbank	
(hele tusen kroner)	31.12.2016	31.12.2015
Egenkapitalbevis	1 124 734	1 124 395
Overkursfond	152 487	152 487
Utjevningfond	724 553	541 974
Grunnfondskapital	150 970	137 214
Andre godkjente fond		7 804
Fond for urealiserte gevinster	19 475	34 050
Sum balanseført egenkapital ex. fondsobligasjon	2 172 219	1 997 924
Andre immatrielle eiendeler	-7 576	-10 495
Overfinansiering pensjonsforpliktelser		-1 634
Gvinster/tap knyttet endring i institusjonens kredittverdighet	-3 493	-3 718
Fradrag for ikke vesentlig eierandel i finansiell sektor 1)	-357 036	-258 778
Sum ren kjernekapital	1 804 114	1 723 298
Fondsobligasjoner	153 625	153 625
Fradrag for ikke vesentlig eierandel i finansiell sektor	-92 304	-137 240
Overskytende fradrag i tilleggskapital		-44 064
Fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsregler	114 000	133 000
Sum kjernekapital	1 979 435	1 828 619
Tilleggskapital	149 873	149 783
Fradrag for ikke vesentlig eierandel i finansiell sektor	-109 530	-193 847
Overskytende fradrag i tilleggskapital		44 064
Sum ansvarlig kapital	2 019 778	1 828 619
Risikoveid beregningsgrunnlag		
Kreditt- motparts,- og forringelsesrisiko	10 045 423	9 407 081
Operasjonell risiko	1 015 984	968 549
CVA-tillegg (motpartsrisiko derivater)	9 096	11 596
Beregningsgrunnlag	11 070 503	10 387 226
Ren kjernekapitaldekning	16,3 %	16,6 %
Kjernekapitalprosent	17,9 %	17,6 %
Kapitaldekningsprosent	18,2 %	17,6 %
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)	10,9 %	9,7 %
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer (2,5%)	276 763	259 681
Motsyklisk buffer (1,5%)	166 058	103 872
Systemrisikobuffer (3,0%)	332 115	311 617
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	774 935	675 170
Minimumskrav til ren kjernekapital (4,5%)	498 173	467 425
Tilgjengelig ren kjernekapital utover bufferkrav	531 007	580 704

1) I henhold til Forskrift om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, oppgjørssentraler og verdipapirforetak skal fradraget for ikke-vesentlige investeringer i selskaper i finansiell sektor fases inn med følgende prosentsats:

i 2014: 20 prosent

i 2015: 40 prosent

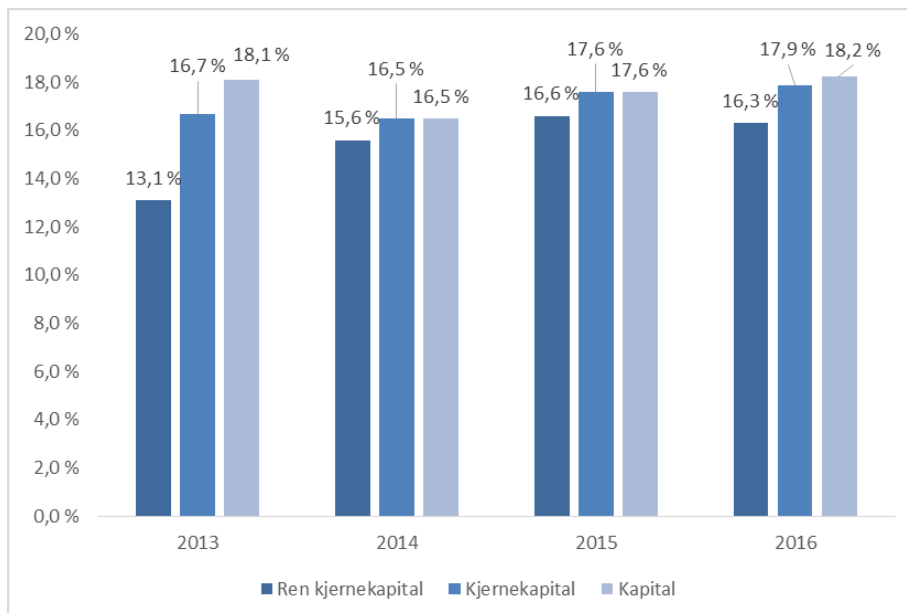
i 2016: 60 prosent

i 2017: 80 prosent

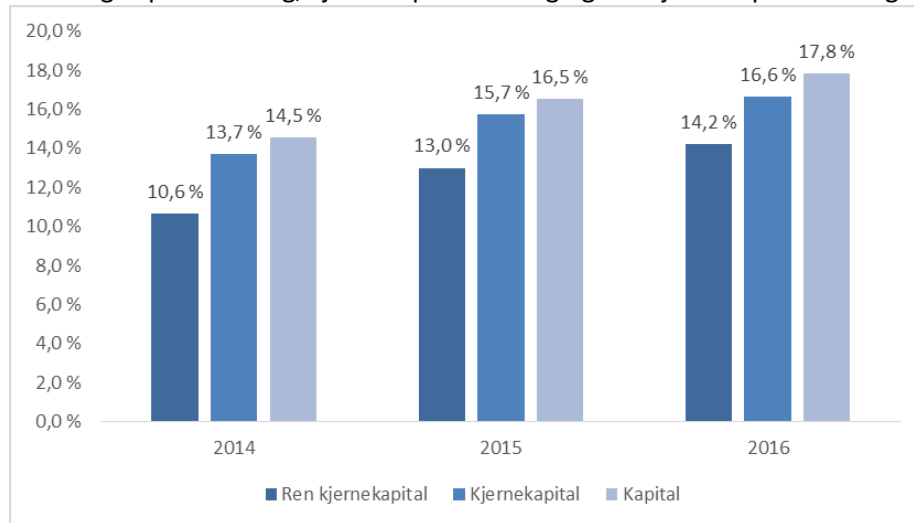
5.7 Kapitalkrav

Beløp i hele tusen kroner	31.12.2016		31.12.2015		31.12.2014	
	kr	%	kr	%	kr	%
Engasjementskategorier						
Stater og sentralbanker						
Lokale og regionale myndigheter	4.067	0 %	2.628	0 %	1.859	0 %
Offentlige foretak		0 %		0 %		0 %
Institusjoner	21.602	2 %	27.369	3 %	32.644	4 %
Foretak	356.163	40 %	258.746	29 %	165.277	19 %
Massemarked	30.810	3 %	48.608	5 %	52.044	6 %
Pantesikriet eiendom	368.063	42 %	392.656	44 %	408.170	46 %
Forfalte engasjement	4.177	0 %	5.828	1 %	11.995	1 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	7.227	1 %	5.138	1 %	4.441	1 %
Andeler i verdipapirfond		0 %		0 %		0 %
Øvrige engasjementer	11.524	1 %	11.597	1 %	12.618	1 %
Kapitalkrav kreditt- motpart- og forringelsesrisiko	803.634	91 %	752.568	85 %	689.048	78 %
CVA-tillegg(motpartsrisiko derivater)	728	0 %	928	0 %	1.079	0 %
Kapitalkrav operasjonell risiko	81.279	9 %	77.484	9 %	66.901	8 %
Fradrag i kapitalkrav		0 %		0 %		0 %
Totalt kapitalkrav	885.640	100 %	830.980	94 %	757.027	85 %
Rammer knyttet til kapitaldekning						
Pilar 1- minstekrav til kapitaldekning	885.640	8 %	830.980	8 %	757.027	8 %
Ren kjernekapital	1.804.114	16,3 %	1.723.298	16,6 %	1.477.922	15,6 %
Kjernekapital	1.979.435	17,9 %	1.828.619	17,6 %	1.558.016	16,5 %
Intern nedre grense for ren kjernekapital	1.549.870	14,0 %	-	14,0 %	1.182.855	13,5 %
Intern nedre grense for kjernekapital	1.715.928	15,5 %	-	15,5 %	1.324.797	15,0 %

Utvikling kapitaldekning, kjernekapitaldekning og ren kjernekapitaldekning med overgangsregler (for konsernet 2013 og morbank 2014-2016):

Utvikling kapitaldekning, kjernekapitaldekning og ren kjernekapitaldekning uten overgangsregler:

5.8 Soliditetsmål

Sparebank 1 Østfold Akershus overordnede strategiske mål settes ut fra at de skal underbygge en moderat til lav risikoprofil. Dette innebærer et prinsipp om at soliditet er overordnet alle andre økonomiske mål, herunder krav til lønnsomhet og egenkapitalavkastning.

Konsernets soliditet uttrykkes gjennom den regulatoriske kapitaldekningen og gjennom en intern målsetning basert på en samlet vurdering av underliggende risiko (ICAAP-prosessen). Ved fastsettelse av kapitalnivået skal det tas hensyn til:

- Konsernets strategiske målbilde
- Makrosituasjonen
- Myndighetskrav i forhold til kapitaldekning
- Funding- og egenkapitalmarkedets krav til kapitalnivå
- Risikotoleranse

Det fastsatte kapitalnivået skal sikre at SpareBank 1 Østfold Akershus har en tilstrekkelig kapital til å oppfylle offentlig pålagte myndighetskrav i forhold til kapitaldekning, og interne mål til kapital i forhold til underliggende risiko i virksomheten (ICAAP)

SpareBank 1 Østfold Akershus er definert som en ikke systemkritisk bank og benytter standardmetoden i sin kapitaldekningsberegning. Banken må, som en standardmetodebank, tilpasse seg følgende regulatoriske nivå på kapitaldekning innen utgangen av 2017, gitt at motsyklisk buffer forblir 1,5 pp (i parentes fremkommer regulatorisk nivå med maksimal motsyklisk buffer på 2,5 pp):

- Ren kjernekapitaldekning: 11,5 % (12,5 %)
- Kjernekapitaldekning: 13,0 % (14,0 %)
- Kapitaldekning: 15,0 % (16,0 %)

Det innebærer at konsernet må tilpasse seg følgende regulatoriske minimumsnivå på kapitaldekning gitt at motsyklisk buffer blir 2,5 %.

- Ren kjernekapitaldekning: 12,5 %
- Kjernekapitaldekning: 14,0 %

- Kapitaldekning: 16,0 %

Finanstilsynet har valgt å skille mellom banker som er systemkritiske og banker som ikke er systemkritiske i fastsettelsen av minstekrav til regulatorisk kapital. Kapitalkravene for systemkritiske banker er satt høyere enn for ikke systemkritiske banker. De systemkritiske bankene er alle IRB-godkjente banker og benytter internmodeller i sine regulatoriske kapitaldekningsberegninger hvilket for de fleste innebærer et lavere beregningsgrunnlag enn for standardbankene. Dette selv om det såkalte IRB-gulvet videreføres.

SpareBank 1 Østfold Akershus har valgt å følge Finanstilsynets definisjon ved fastsettelse av egne krav til kapitaldekning for en ikke systemkritisk bank, men vil følge med på markedsutviklingen i forhold til hvilken ren kjernekapitaldekning som vil kreves.

Ved utgangen av 2016 hadde styret vedtatt at konsernet skulle tilpasse seg følgende kapitalnivå innen utgangen av 2017:

- Ren kjernekapitaldekning 14,0 %
- Kjernekapitaldekning 15,5 %
- Totalkapitaldekning 17,5 %

Rammene er satt ut fra regulatorisk Pilar I nivå med tillegg av Pilar II krav samt en buffer til det regulatoriske kravet.

I styremøte i februar 2017 reviderte imidlertid styret målene og valgte å økte målet på ren kjernekapitaldekning til 14,5 % som følge av innføring av økt motsyklisk buffer fra 1,5 % til 2,0 %. Målene på kjernekapitaldekning og totalkapitaldekning forblir uendret.

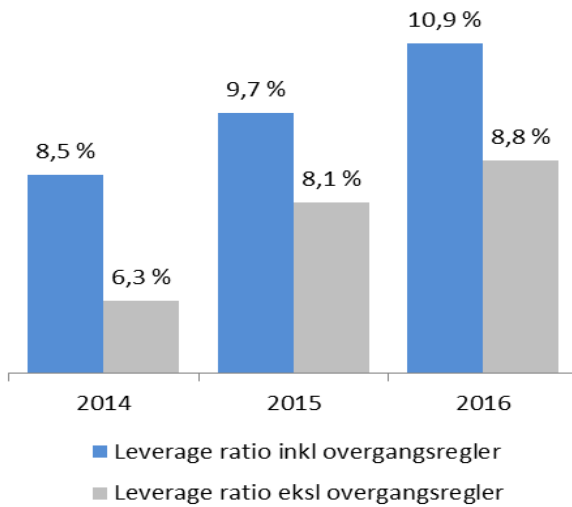
5.9 Beregningsmetode for kapitaldekning

SpareBank 1 Østfold Akershus benytter standardmetoden ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko. Metoden baserer seg i stor grad på gitte standarder i vurderingen av kredittrisiko. For markedsrisiko og operasjonell risiko benytter banken henholdsvis standardmetoden og basismetoden for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.

5.10 Leverage ratio (LR) – uvektet kjernekapitalandel

CRD IV introduserer uvektet kjernekapitalandel som ny soliditetsindikator og supplement til de risikovektede minstekravene. Den uvektede kjernekapitalandelen har til hensikt å fungere som sikkerhet mot for lavt beregningsgrunnlag i kapitaldekningsberegningene, og sørge for at bankene holder et minimum av kapital, selv ved vridning av porteføljen mot lavrisikosegmenter. I desember 2016 kom Finanstilsynet med krav om at uvektet kjernekapitalandel minimum skulle utgjøre 3,0 %, i tillegg skal alle banker ha en buffer på minst 2,0 %. Nedre regulatoriske nivå på uvektet kjernekapitalandel er dermed satt til 5,0 %. SpareBank 1 Østfold Akershus har valgt å sette et mål på 6,0 %.

Utviklingen i uvektet kjernekapitalandel med og uten overgangsregler følger av tabellen nedenfor:

6. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

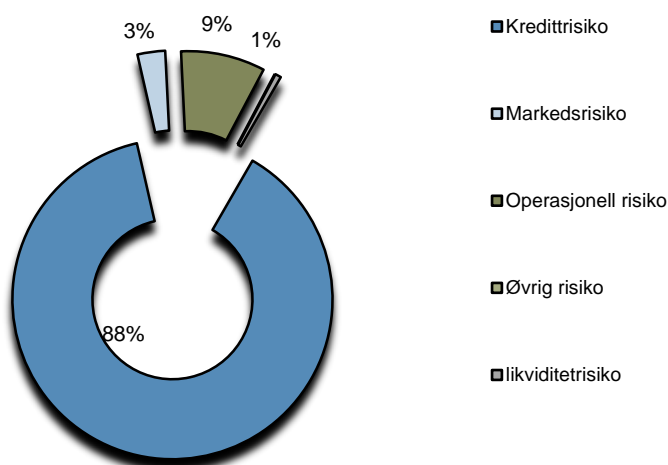
6.1 Beregning av kapitalbehov

Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle mulige tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av de neste 12 måneder.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av risikojustert kapital, men disse er for enkelte risikogrupper komplettert med mer kvalitative vurderinger og beregninger.

Diagrammet nedenfor viser fordeling av risikojustert kapital per 31.12.16

Andel kapitalbehov pr risikokategori

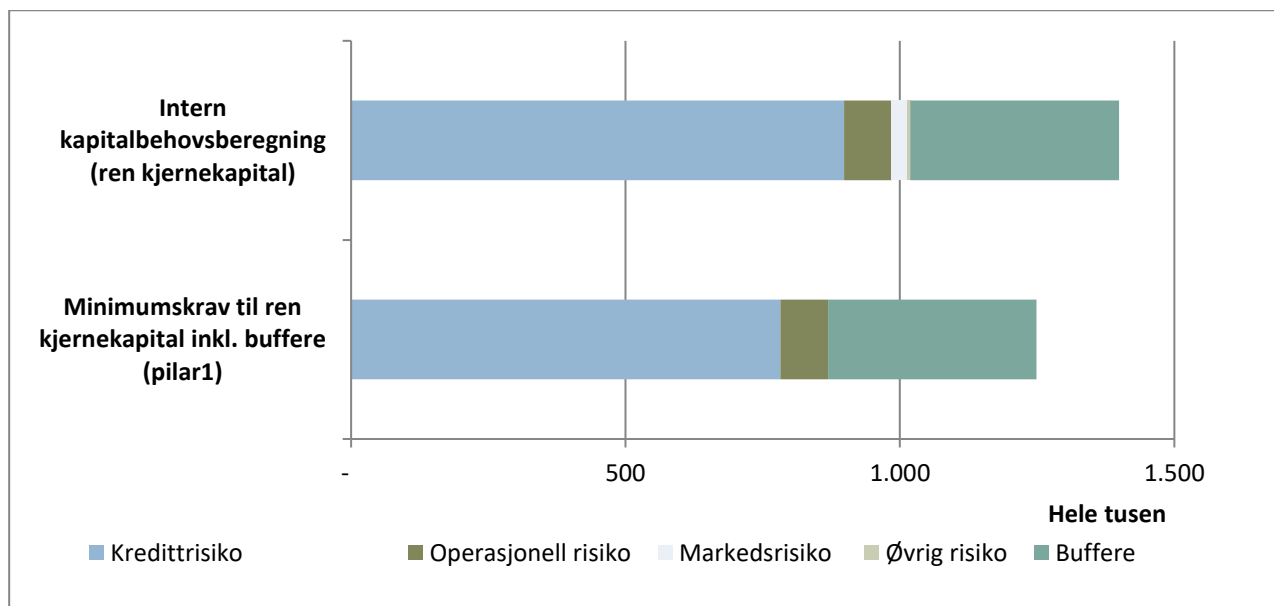

Figuren viser at den største risikokategorien er kredittrisiko som står for 88 % av det totale risikobildet. I kredittrisiko inngår foruten ordinær kredittrisiko også konsentrasjonsrisiko, konjunkturbuffer og kapitalbehov knyttet til ett års vekst. Foruten kredittrisiko er markedsrisiko 3 % og operasjonell risiko 9 %.

6.2 Sammenligning av regulatorisk og økonomisk kapitalbehov.

Det er en målsetning å sikre at konsernet har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene med god margin, samt ivareta vernet av konsernets egenkapitalbevisiere og långivere.

Figuren nedenfor viser en sammenligning av kapitalbehovsberegningen gjennomført ved utgangen av 2016 for Pilar I og II for SpareBank 1 Østfold Akershus

Hovedforskjellene mellom kapitalkrav etter Pilar I og Pilar II er beskrevet nedenfor.

Kredittrisiko:

Under Pilar 1 beregnes kredittrisiko etter standardmetoden, mens den beregnes etter interne modeller under Pilar 2. Interne modeller er basert på PD-modell (misligholds sannsynlighet) for den enkelte motpart. Modell benyttet til beregning av pilar 2 er en mer risikosensitiv tilnæringsmetode enn standardmetoden. Dette medfører økt behov for økonomisk kapital ved økt kredittrisiko (høyere PD nivå) og lavere kapitalbehov hvis kredittrisikoen reduseres.

Konsentrasjonsrisiko: Ved beregning av økonomisk kapital tas hensyn til konsentrasjonsrisiko relatert til bransje og størrelse på engasjement. Dette er elementer som det ikke tas hensyn til direkte i standardmetoden.

Markedsrisiko og Likviditetsrisiko

Kapitalbehov knyttet til markedsrisiko avsettes i Pilar II med basis i internt vedtatt rammer. For likviditetsrisiko avsettes det økonomisk kapital i forhold til merkostnad på refinansiering banken erfaringsmessig må kunne påregne i en krisesituasjon.

Eierrisiko:

Det beregnes økonomisk kapital (Pilar II) for eierrisikoen konsernet har via direkte og indirekte eierposisjoner inn i de ulike allianseselskapene. I forbindelse med beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital i Pilar I gjøres det et fratrukk for eierinteresser i andre finansinstitusjoner i kapitalen. Fradraget i Pilar 1 overstiger Pilar 2 beregningen, og det fremkommer derfor ikke risikokapital under Pilar 2.

Andre risikoer:

Operasjonell risiko beregnes etter samme metode for Pilar I og Pilar II. For øvrige risikoer beregnes kapitalbehov kun under Pilar II, da disse risikoene ikke inngår i beregning av minimumskravet i Pilar I.